

PEN OP PAPIER

Nieuw rechts en stiekem liberaal

Een reactie op Van der Ploeg en Bordewijk

HUGO KEUZENKAMP

*Hoogleraar economie aan de UvA, directeur van
de Stichting voor Economisch Onderzoek en lid
van de redactieraad van s&d*

De reacties van Bordewijk en Van der Ploeg op mijn pleidooi voor de Zalmnorm (s&d mei 2001) zijn van geheel andere aard. Bordewijk is het van harte eens met mijn stelling, dat de Zalmnorm door de PvdA onderschreven moet

worden. De geforceerde afbetaling van staatsschuld, waar ik ook tegen aeer, interesseert hem niet. Mijn suggestie om bestrijding van de armoedeval tot beleidsprioriteit uit te roepen doet hij af als typische nieuw-rechtse economenpraat; alsof mensen met een uitkering vanwege de gebrekkige inkomensvoortgang bij het aanvaarden van een baan aan hun uitkering vasthouden. Van der Ploeg heeft een heel ander verhaal. De Zalmnorm moet er aan geloven, de staatsschuld moeten we afbetalen en de armoedeval vindt hij even belangrijk als ik.

Ondertussen heeft de PvdA het concept verkiezingsprogramma gepubliceerd. Daarin wordt de lof der financiële soliditeit bezongen: we betalen de staatsschuld in 25 jaar af, maar als de begrotingsoverschotten te hoog oplopen dan gebruiken we de extra baten om de uitgaven te kunnen verhogen. De armoedeval wordt terloops genoemd maar niet tot strategisch kernthema uitgeroepen.

Telt geld?

Laat ik beginnen met Bordewijk (s&d juli/augustus 2001). Hij bekritiseert twee stellingen uit het repertoire van Nieuw Rechts, namelijk dat hoge belastingen economische activiteit ontmoedigen en dat de armoedeval (iemand met een uitkering gaat er op achteruit als hij een baan aanvaardt) van belang is. Nieuw rechts (dat ben ik blijkbaar) krijgt klop van romantisch links. Twintig jaar van lastenverlichting en belastinghervorming, gericht op verlaging van hoge marginale tarieven en verbreding van de belastinggrondslag in een groot aantal westerse landen, bieden gelukkig nogal wat informatie over het effect van belastingen op economische activiteit. Een ge-

nuanceerde beschrijving van de lessen vergt ruimte, het lijkt me derhalve nuttiger die ruimte bij andere gelegenheid te nemen voor een serieuze beschouwing, dan nu met wat retoriek Bordewijk in de hoek te zetten. Over de armoedeval kunnen we ondertussen kort zijn. Ik ben het eens met Bordewijk dat geld niet de enige prikkel is om al dan niet een baan te aanvaarden. De sociale omgeving is van groot belang. Desalniettemin is geld wel degelijk een belangrijke drijfveer, de verwijzingen in mijn artikel van mei 2001 omvatten slechts een fractie van het empirisch onderzoek dat op dit gebied voorhanden is. De idee dat geld alleen voor mensen met hogere inkomens zou tellen lijkt mij overigens niet erg links.

Onder economen

De reactie van Van der Ploeg is van een andere, meer analytische aard (s&d september 2001). Van der Ploeg en ik spreken dezelfde 'nieuw rechtse' taal, vervat in een welvaartstheoretische analyse van de overheidsfinanciën. Wij zijn het derhalve over meer dingen eens dan oneens. Er zijn echter twee serieuze meningsverschillen. Het eerste is de aflossing van de staatsschuld in 25 jaar. Van der Ploeg meent dat die aflossing verstandig is en spoort met optimaal begrotingsbeleid, ik meen dat die aflossing bezopen is en niet spoort met optimaal begrotingsbeleid. Het meningsverschil heeft niks te maken met een ander analytisch kader, maar met de invulling van dat kader. Het tweede meningsverschil betreft de Zalmnorm. Volgens Van der Ploeg impliceert die een stiekeme uitvoering van een neoliberale agenda en leidt deze tot welvaartsverliezen. Volgens mij is dat politieke retoriek van de bovenste plank. Echt neoliberal (en heel verstandig) is het veilen van radiofrequenties. De vermeende welvaartsverliezen door de Zalmnorm vallen in het niet bij welvaartsverliezen die andere begrotingsnormen teweeg brengen.

Schuldaflossing

Volgens de theorie van overheidsfinanciën zijn (gegeven technologie en preferenties) stabiele belastingtarieven gewenst. Schuldaflossing wordt door Van der Ploeg en bijvoorbeeld de WRR en de studiegroep begrotingsruimte verdedigd op grond van de kosten van vergrijzing, over enkele decennia. Over zeg 25 jaar zijn de publieke uitgaven hoger door de kosten van zorg en AOW. Om nu te voorkomen dat belastingtarieven dan omhoog moeten zullen we nu alvast wat moeten sparen.

Daar zijn de volgende kanttekeningen bij te maken. Ten eerste is het de vraag hoeveel de zorguitgaven zullen stijgen. Volgens recent onderzoek van de OESO zijn de gevolgen van vergrijzing voor de zorguitgaven minder groot dan veelal wordt gedacht. Dood gaan is duur, niet oud worden. En dood ga je maar een keer. De belangrijkste factor voor een grotere zorgvraag is groeiende welvaart in combinatie met grotere medische mogelijkheden. Nu sparen om de behoeften van een welvarende generatie in de toekomst te dekken is niet erg links en ook niet erg economisch. Even ter illustratie: bij een voorzichtig geraamde economische groei van 1,75 procent per jaar is de welvaart over 25 jaar ongeveer 54 procent hoger dan vandaag. Als de preferenties van de welvarende burgers over 25 jaar verschuiven naar de grotere medische mogelijkheden, mag daar zonder welvaartstheoretisch bezwaar over 25 jaar voor betaald worden. Als de zorg dan nog steeds tot de collectieve lasten gerekend wordt, dan betekent dat een hogere lastendruk. So be it. Een stabiel belastingtarief is dus geen welvaartstheoretisch dogma; die stabiliteit is optimaal zolang technologie en preferenties gelijk blijven en anders niet.

Zaltnorm

Volgens Van der Ploeg leidt de Zaltnorm tot een stiekeme uitvoering van een neoliberale agenda. Eerst maar weer een paar feiten. Het CPB heeft berekend dat in de periode 1995-2001 het nationaal inkomen met 259 miljard gulden is gestegen. Daarvan is 176 miljard bij de gezinnen terechtgekomen (een stijging van 39 procent), 11 miljard bij het bedrijfsleven (een stijging van 11 procent) en 72 miljard bij de collectieve sector (een stijging van 132 procent). De directe overheidsbestedingen (lonen, materiële consumptie, investeringen en uitkeringen in natura) waren in 1995 27,6 procent van het bbp, in 2001 wordt het aandeel op 27,1 geraamd. De echte daling van de overheidsuitgaven treffen we bij

de rente (van 5,9 procent van het bbp naar 3,5 procent) en de uitkeringen (van 14,1 procent naar 10,8 procent – niet vanwege lagere maar vanwege minder uitkeringen). De werkelijkheid samengevat: de welvaart is nogal gestegen, de collectieve sector weet daar zeer behoorlijk van mee te profiteren en dat ondanks die vermaledijde Zaltnorm.

Het belangrijkste amendement dat Van der Ploeg op de Zaltnorm maakt is de ruimte om de primaire overheidsuitgaven mee te laten ademen met de inkomsten, in plaats ze aan een structureel uitgavenkader te binden. Hij lijkt dat amendement te baseren op de conditie van Samuelson, die stelt dat het grensnut van primaire overheidsuitgaven gelijk moet zijn aan de grenskosten van belastingen. Een belastingmeevaller leidt dan tot lagere belastingvoeten maar ook tot hogere niveaus van primaire overheidsuitgaven. Een voorwaarde daarvoor is wel dat de meevaller structureel is. Nu is dat volgens Van der Ploeg zo, omdat de Zaltnorm geïmplementeerd wordt in een context van behoedzaam ramen. De logische gevolgtrekking zou zijn om niet structureel te behoedzaam te ramen, maar om realistisch te ramen. Van der Ploeg wil echter niet aan die gevolgtrekking; hij pleit er juist voor om wel behoedzaam te blijven ramen, maar de strikte scheiding tussen inkomstenmeevallers en het structurele uitgavenkader los te laten. Daarmee spoelt hij het kind (of moeten we van de zalm spreken?) met het badwater weg.

Afronding

De waarde van een voorzichtig begrotingsbeleid is aangetoond met de dramatische ontsporing van de overheidsfinanciën vanaf medio jaren zeventig. Een behoedzaam begrotingsbeleid wordt dan ook door Bordewijk, Van der Ploeg en mijzelf gesteund. Belasting heffen is noodzakelijk maar leidt onvermijdelijk tot welvaartsverliezen. Bordewijk ziet dat laatste niet zo, zijn vriendenkring geeft niet zo om geld, maar Van der Ploeg en ik hebben er wel oog voor. Om die reden pleiten Van der Ploeg en ik er voor om schommelingen in belastingtarieven te minimaliseren en overheidsschuld als smeermiddel te gebruiken. We verschillen echter van mening over schuldaflossing als doel, waarschijnlijk omdat we andere ideeën hebben over de preferenties en technologie van het jaar 2025. Van der Ploeg lijkt mij op dit punt behoedzamer dan naar mijn smaak gerechtvaardigd is. En verder verschillen van der Ploeg en ik met elkaar over de inschatting van de politieke zelfbeheer-

